

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว
โดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอสรินรังค์ จังหวัดสุรินทร์
Development Guidelines in Tourism Potential Management
of Omkaew Community Srisuk
Sub-District Srinarong District Surin Province

ทิพย์สุวรรณ แซ่ลี¹
ผศ.ดร. ปวีรพรต สมณี²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตามแนวคิดองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกประกอบด้วย เกณฑ์ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว นักพัฒนาการท่องเที่ยว และปราชญ์ชุมชน ตลอดจนการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดแบบพรรณนา ผลการศึกษพบว่า

1. ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นชุมชนการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ที่มีศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรนัก ซึ่งเห็นได้จากการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนการวิเคราะห์ตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งได้แก่ (1) การมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ไม่หลากหลาย โดยมีความโดดเด่นเฉพาะด้านธรรมชาติ (2) การมีองค์กรกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนและการมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพที่ยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร (3) การมีการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่

¹ นักศึกษาหลักสูตรหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เข้มแข็ง การให้บริการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์และบ้านพักโฮมสเตย์ที่ยังไม่เพียงพอ การจำหน่ายสินค้าที่ระลึกที่ยังไม่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และ (4) การมีกระบวนการเรียนรู้ที่ยังไม่เกิดการสร้างสรรค์และเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างเจ้าของชุมชนบ้านอ้อมแก้วและนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

2. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านอ้อมแก้วประกอบด้วย (1) การสร้างระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กลยุทธ์การชักชวนให้คนในชุมชนทั้งสามแห่งคือ บ้าน วัด และโรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน กำหนดแนวปฏิบัติ ติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ และ (2) การขอความร่วมมือในการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ในด้านการบริหารจัดการต่างๆ ของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาศักยภาพ, การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, บ้านอ้อมแก้ว

Abstract

The main objective of this academic article were to (1) find potentials of Community-based Tourism (CBT) management found in Ban Aom Kaew by considering CBT Contexts and (2) development suggestions for CBT development in the selected area. Sample representatives of this study were village leaders, tourism development officers, and local scholars chosen by Purposive Sampling. Informal

Interview was used for data collection while Descriptive Analysis were employed for data analysis. The results were demonstrated as follows:

1. Considering CBT Contexts, the CBT potentials found in Ban Aom Kaew, a CBT destination in the province of Surin, were inefficient. Some weaknesses were determined consisting of (1) limited tourism resources with only natural destinations, (2) a weak cooperation among occupational groups, (3) unprofessional management on tourism attractions, insufficient tour guide services, home stay accommodations, local souvenirs, and public relations to the target groups, and (4) uncreative learning and knowledge exchange between the villagers and the visitors.

2. In relations to the development guidelines in Ban Aom Kaew, there should be (1) a participatory management among households, temples, and schools by selecting representatives to be entitled as Planning Committee responsible for establishment of best practices, performance monitoring, and evaluation of CBT in the area. Additionally, (2) A cooperation for composing CBT knowledge from outside organizations and travel agencies in the province and CBT practical training courses provided for the villagers should be focused on.

Keywords: Community-based Tourism, Development Suggestions, Ban Aom Kaew

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการต่างๆ อันเป็นการช่วยสร้างงานและกระจายรายได้ไปสู่ทุกระดับอาชีพ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548ก) อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ซึ่งในปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการพัฒนาเติบโตอย่างต่อเนื่อง เกิดการลงทุนด้านสิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่รองรับการขยายตัวของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว แต่ไม่มีการคิดวางแผนการจัดการและการอนุรักษ์ไว้ จึงก่อให้เกิดปัญหาหรือผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณี (นิศา ชัชกุล, 2555)

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและสามารถแข่งขัน รัฐบาลจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 เพื่อส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวด้านการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) การที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็งจำเป็นต้องมีการพัฒนาตั้งแต่ฐานรากของประเทศ คือ ประชาชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการ (Community-based Tourism หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “Host Management”) ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเป็นเครือข่ายมากขึ้น ทั้งนี้รูปแบบของการจัดการโดยชุมชนถูกคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเอง รวมทั้งการนำเสนอวัฒนธรรมที่หลากหลาย ตลอดจนนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2559)

จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ มีความโดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เดินทางเข้ามาในจังหวัดสุรินทร์เพื่อมาสัมผัสสธารมภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สามารถสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจและชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการสำรวจสถิตินักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 24,631 คน และจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,191,562 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2559) จะเห็นได้ว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในช่วงงานแสดงช้างพบว่า นอกจากการชมการแสดงช้างแล้ว นักท่องเที่ยวยังนิยมไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ อาทิ หมู่บ้านทอผ้าไหมยกทองโบราณ บ้านท่าสว่าง หมู่บ้านเครื่องเงินเขวาสินรินทร์ ปราสาทศีขรภูมิ และตลาดชายแดนไทย-กัมพูชา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2556) อำเภอเขวาสินรินทร์ ก็เป็นอีกอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ที่มีความน่าสนใจในเรื่องของงานศิลปหัตถกรรมภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยเฉพาะ "กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินบ้านโชค" ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกันประดิษฐ์ผลงานศิลปหัตถกรรมเครื่องเงินหรือ "ประเก้อม" (ประคำในภาษากลาง) ด้วยวัตถุดิบเงิน 60 เปอร์เซ็นต์ ที่มีความงดงามและคงเอกลักษณ์ความเป็นโบราณไว้ได้อย่างลงตัว นอกจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์แล้ว จังหวัดสุรินทร์ยังมีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหลายแห่งที่มีการนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปสัมผัสเรียนรู้ด้วยตัวเอง อาทิ (1) โฮมสเตย์บ้านอาลี อ.สำโรงทาบ (2) บ้านช้างโฮมสเตย์ อ.ท่าตูม (3) โฮมสเตย์บ้านตาพิทย อ.ท่าตูม (4) โฮมสเตย์บ้านหนองบัว อ.ท่าตูม (5) โฮมสเตย์บ้านนาตัง อ.เขวาสินรินทร์ (6) โฮมสเตย์บ้านขุนไชยทอง อ.ชุมพลบุรี (7) โฮมสเตย์หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านท่าสว่าง อ.เมืองสุรินทร์ (8) บ้านไผ่โฮมสเตย์ อ.รัตนบุรี และ (9) โฮมสเตย์บ้านอ้อมแก้ว อ.ศรีณรงค์ เป็นต้น ซึ่งแต่ละชุมชนล้วนมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะตัว

ในแบบฉบับของชาวสุรินทร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม การพูด การแต่งกาย พิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ รวมถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายน่าสัมผัส

ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชน เรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมฐานการเรียนรู้กลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน จากการศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ มีกลุ่มอาชีพหลายกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นมาในชุมชน มีบ้านพักโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของคนในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว แต่ชุมชนบ้านอ้อมแก้วยังขาดองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม ด้านการบริหารจัดการ และด้านการเรียนรู้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ผู้เขียนจึงเกิดแรงบันดาลใจในการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวคิดขององค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอ้อมแก้วให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นที่รู้จักของตลาดการท่องเที่ยวของไทยได้อย่างกว้างขวางต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตามแนวคิดองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้เขียนได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการเขียนวิเคราะห์บทความวิชาการเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอสว่างวีรกูล จังหวัดสุรินทร์ ให้ชัดเจนและถูกต้องตามหลักวิชาการดังต่อไปนี้

(1) แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ทั้งกลุ่มเฉพาะ และนักท่องเที่ยวทั่วไปได้อย่างมากสามารถสร้างอาชีพให้ชุมชน และในขณะเดียวกันก็เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากร วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ประเพณีไปในตัว การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมามีการขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยถูกคาดหวังว่าจะเป็นวิธีการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีศักยภาพโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะเดียวกันก็เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจในชุมชน ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ช่วยให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน คือ ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง ยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมของท้องถิ่น และมีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน (พจนานุกรม, 2540)

จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผู้เขียนสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป โดยการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเข้ามามีส่วนกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วน

ได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ และบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งผู้เขียนจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

(2) แนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2548) ได้กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องพิจารณา 4 ประการ คือ (1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยสามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ประกอบด้วย แหล่งธรรมชาติที่มีความสวยงามโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ทะเล แหล่งโบราณคดี/แหล่งประวัติศาสตร์/ศาสนสถานที่สวยงาม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน งานบุญพื้นบ้าน งานประเพณีพื้นเมือง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีชีวิตพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพหลักในชุมชน ไธนา สวนเกษตร และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ต่างๆ ตลอดจนบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความสามารถทำงานในธุรกิจท่องเที่ยว ด้านบริการอย่างมีคุณภาพในแต่ละสาขา เช่น บริการรถนำเที่ยว เรือนำเที่ยว บริการร้านอาหาร และบริการนำเที่ยว (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือวิทยากรในท้องถิ่น) เป็นต้น (2) ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม เป็นองค์กรที่เล็กที่สุดและมีบทบาทเป็นเจ้าของท้องถิ่น โดยชุมชนต้องมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย รวมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล (3) ด้านการบริหารจัดการ องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ จะต้องครอบคลุมไปถึงมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีกฎ กติกาในการจัดการ

สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้นำเอน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้าน และผู้นำเอน ทั้งนี้ การบริหารจัดการต้องครอบคลุมไปถึงการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการน้ำดื่มและน้ำดื่ม การบริหารจัดการที่พักและการให้บริการ การพัฒนาสินค้าของที่ระลึกและการตลาดและการประชาสัมพันธ์ และ (4) ด้านกระบวนการเรียนรู้ เป็นลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

จากแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า การที่ชุมชนการท่องเที่ยวสักแห่งหนึ่งจะดำเนินการไปอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพได้อย่างยั่งยืน จะต้องอาศัยการวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานตามแนวคิดดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วย การมีทรัพยากรการท่องเที่ยว การมีองค์กรชุมชน และการมีส่วนร่วม การมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนเจ้าของท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวผู้นำเอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งผู้เขียนจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอ้อมแก้วต่อไป

(3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ โอชัยญา บัณฑิต และชัชชญา ยอดสุวรรณ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า 1) สิ่งดึงดูดใจด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้บริการอย่างเพียงพอและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วและสะดวก เป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ 2) ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีทรัพยากรท่องเที่ยว 2 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีสิ่งอำนวยความสะดวก คือ ที่พักแรม ร้านอาหาร และธุรกิจน้ำดื่ม แต่รถรับจ้าง/รถโดยสารมิให้บริการค่อนข้างน้อย อีกทั้งในขณะนี้พื้นที่มีปัญหาเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินโดย

ภาคเอกชน แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กลับมีความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านการท่องเที่ยวในระดับมาก และ 3) แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวควรออกระเบียบข้อบังคับเพื่อนำมาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว (2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดระบบคมนาคมและการสัญจรให้ชัดเจนพร้อมกับทำป้ายบอกทางให้ถูกต้องและติดตั้งเป็นระยะ (3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรจัดให้มีการบริการที่ครอบคลุมและทั่วถึง (4) ด้านความปลอดภัย ควรจัดระบบรักษาความปลอดภัยในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว (5) ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ควรทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ และ (6) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผนการกำหนดแนวปฏิบัติ การติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

ปวีรพรต สมนึก (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนข้ามพื้นที่ระหว่างชุมชนบ้านทรายมูล และชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอฟิโนลัมสังหาร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า (1) ชุมชนการท่องเที่ยวเครือข่ายทั้ง 2 แห่ง มีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในลักษณะที่แตกต่างตามอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ร่วมกันในการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบเครือข่ายได้อย่างลงตัวโดยชุมชนแต่ละแห่งสามารถนำเอาจุดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละชุมชนมาจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบเครือข่ายอย่างมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม (2) การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนข้ามพื้นที่ของสองชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้ใช้แนวคิดการจัดการเครือข่ายในระดับชุมชน โดยมีขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ตามลำดับดังนี้คือ (2.1) การศึกษาชุมชนและสภาพการณ์ภายในชุมชน (2.2) การค้นหาผู้นำกลุ่มที่สำคัญ (2.3) การเสริมสร้างความตระหนักในการรวมกลุ่มและเครือข่าย (2.4) การ

พัฒนากิจกรรมและระดับความสัมพันธ์ (2.5) การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร (2.6) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่าย และ (2.7) การสรุปบทเรียนและการขยายกระบวนการเครือข่าย และ (3) การประเมินความเข้มแข็งรูปแบบเครือข่าย การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนข้ามพื้นที่ โดยเปรียบเทียบระหว่างวิธีการดำเนินการแบบเดิมและวิธีดำเนินการแบบสร้างเครือข่ายพบว่า วิธีการแบบเดิมชุมชนดำเนินการแบบต่างคนต่างบริหารจัดการกันเอง ทำให้มีข้อเสียคือ ชุมชนแต่ละแห่งจะไม่มีพลังอำนาจในการเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวแบบหลากหลายและที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว สำหรับแบบพัฒนาเครือข่ายพบว่า เครือข่ายชุมชนเมืองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้โดยมีศูนย์กลางของข้อมูลเครือข่าย และชุมชนได้ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นของแต่ละแห่งในการให้บริการทางการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวให้มีผลประโยชน์ในด้านมูลค่าที่เพิ่มขึ้น

สุถี เสริฐศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า (1) อัตลักษณ์ของชุมชนคลองโคน มี 3 ประการ ได้แก่ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ช้านานเก่าแก่ มีวิถีชีวิตริมน้ำ และมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ (2) กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เหมาะสม ได้แก่ ชีตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และส่งเสริมให้ชุมชนคลองโคนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เช่น กิจกรรมการพายเรือคายัค และ(3) แนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคน ได้แก่ ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชนปลูกฝังให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดความสุข

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นงานวิจัยที่กล่าวถึง ประเด็นการศึกษาศักยภาพ องค์กรความรู้ และจุดเด่นของพื้นที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และใช้วิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อ

พัฒนาทักษะการให้บริการของกลุ่มท่องเที่ยว และส่งผลถึงแนวทางในการพัฒนา ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งผู้เขียนจะนำไปใช้ในการอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษา

ผู้เขียนขอนำเสนอบทความวิชาการตามลำดับหัวข้อดังกล่าวคือ (1) บริบทของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอสรีนคร จังหวัดสุรินทร์ (2) การวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ (3) แนวทางในการพัฒนา ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

(1) บริบทของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอสรีนคร จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 1 ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอสรีนคร จังหวัดสุรินทร์

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านอ้อมแก้ว

บ้านอ้อมแก้วหมู่ที่ 3 ตำบลศรีสุข อำเภอสรีนคร จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยพืชเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ลำห้วย และหนองคลองบึง ทำการเกษตรทางด้านพืชผักสวนครัว จักสานค้าขาย พื้นที่ตั้งของหมู่บ้านอ้อมแก้ว เมื่อก่อนเป็นป่าดงดิบเป็นป่าหนาแน่นและเป็นป่าถาวรที่อุดม

สมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้ที่หลากหลายและยังมีสัตว์ป่าหลายชนิด หมู่บ้านอ้อมแก้วเริ่มมาจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2500 โดยมีคุณพ่อคำฟู ขวัญทองเป็นหัวหน้าที่มาจัดตั้งครั้งแรกและมีครัวเรือนเกิดขึ้น 28 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่อพยพมาจากบ้านไพรชร ตำบลขาวใหญ่ อำเภอสี่ศรีภูมิ จังหวัดสุรินทร์ นำในการจัดตั้งหมู่บ้านอ้อมแก้ว คือมีเกาะอยู่แห่งหนึ่งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านอ้อมแก้วประมาณ 250 เมตร เกาะแห่งนั้นมีลำห้วยทับทันและลำห้วยเล็กแยกออกจากลำห้วยใหญ่ เมื่อลำห้วยทั้งสองไหลมาบรรจบกันจึงเกิดเป็นเกาะอยู่เกาะหนึ่งชาวบ้านเรียกเกาะนั้นว่า เกาะอ้อมแก้ว ดังนั้นจึงนำมาเป็นชื่อหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของชาวสุรินทร์ทั้งสามชนเผ่า คือ เผ่าลาว เผ่ากวย (กวย) และเผ่าเขมร (เขมร) ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพหลักคือการทำเกษตร และมีอาชีพเสริมคือการจักสานผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น เช่น เสื่อกก เสื่อไผ่ และยังมีสินค้า OTOP ระดับ 3-5 ดาว มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ดำเนินการโดยผู้นำชุมชน และประชากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มทอเสื่อกกไผ่ กลุ่มทอผ้า และกลุ่มขนมไทย ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีบรรยากาศท้องทุ่งนา มีลำห้วยเล็กๆ ไหลผ่าน ผู้คนใช้ชีวิตเรียบง่าย มีความเป็นกันเอง พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้วชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำห้วยทับทัน) กิจกรรมตอนกลางวันล่องเรือชมธรรมชาติของลำห้วย ตอนกลางคืนกิจกรรมล่องเรือชมจันทร์และดูหิ่งห้อย และมีบ้านพักโฮมสเตย์ไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสวัฒนธรรมและธรรมชาติของโฮมสเตย์บ้านอ้อมแก้ว

สภาพทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านอ้อมแก้วตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสรีณรงค์ระยะทาง 10 กิโลเมตรและห่างจากจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 65 กิโลเมตร ชุมชนบ้านอ้อมแก้วตั้งอยู่ที่ตำบลศรีสุข อำเภอสรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีประชากรจำนวน 157 ครัวเรือน เป็นชาย 411 คนและหญิง 406 คน รวมทั้งหมด 817 คน โดยมีอาณาเขตดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านตรวจหมู่ที่ 15 ตำบลตรวจ อำเภอศรีณรงค์
จังหวัดสุรินทร์

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านสี่สุขหมู่ที่ 1 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัด
สุรินทร์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านนอนหมู่ที่ 5 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์
จังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านพระจันทร์หมู่ที่ 8 ตำบลศรีสุข อำเภอศรี
ณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 2 วิถีชีวิตกิจกรรมการทอเกี่ยวของของชุมชน “กิจกรรมการล่องเรือ”

ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพหลักคือการทำเกษตร และมีอาชีพเสริมคือ การจักสานผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น เช่น เสื่อกก เสื่อไผ่ และยังมีสินค้า OTOP ระดับ 3 - 5 ดาว มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ดำเนินการโดยผู้นำชุมชน และคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีกลุ่มอาชีพได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มทอเสื่อกกไผ่ กลุ่มทอผ้า และกลุ่มขนมไทย และมีประเพณีที่สำคัญในแต่ละปีคือ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีเทียนพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเทศน์มหาชาติ ประเพณีออกพรรษา และประเพณีทำบุญปีใหม่

ภาพที่ 3 วิธีชีวิตกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน “สินค้าที่ระลึกของชุมชน”

ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว โดยการใช้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ดังสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>1. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติคือลำห้วยทับทันสายเล็กๆ ไหลผ่านหมู่บ้านสำหรับกิจกรรมการล่องเรือชมธรรมชาติของชุมชนและมีวัฒนธรรมทั้ง 3 ชนเผ่าของจังหวัดสุรินทร์ มีกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว มีผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น งานจักสานจากไม้ไผ่ ผ้าไหมพื้นเมือง และขนมไทย</p> <p>2. ชุมชนมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบโดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการทำงาน ที่มีความสามารถในการบริหารงาน ตลอดจนมีบ้านพักโฮมสเตย์ 15 หลัง ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว</p>	<p>1. คนในชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ การให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ การพัฒนาสินค้าที่ระลึกและการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว</p> <p>2. คนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและเป็นระบบในการวางแผนการปฏิบัติงาน การให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง</p>
โอกาส	อุปสรรค
<p>ชุมชนได้รับงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน จากหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุรินทร์ กรมการท่องเที่ยว พัฒนาการอำเภอศรีณรงค์ และการส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ของชุมชนจากองค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข</p>	<p>ชุมชนมีคู่แข่งทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในลักษณะที่คล้ายคลึงกันใกล้เคียงกับชุมชนในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดสุรินทร์</p>

จากข้อมูลบริบทของชุมชนการท่องเที่ยวบ้านอ้อมแก้วดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า ชุมชนนี้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้นมาได้สักระยะเวลาหนึ่ง แต่กลับ

ยังไม่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวยังชุมชนมากนัก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นผู้เขียนจึงได้วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนตามแนวคิดขององค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และจะได้เสนอแนวทางในการพัฒนาต่อไป ดังต่อไปนี้

(2)การวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

<p>1.ทรัพยากรการท่องเที่ยว</p>	<p>ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์มีลำห้วยขนาดเล็กไหลผ่านชุมชน ซึ่งชุมชนใช้ลำห้วยแห่งนี้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ล่องแพชมระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชน ตกกลางคืนล่องเรือชมหิ่งห้อย ณ ลำห้วยขนาดเล็ก</p> <div data-bbox="487 943 706 1110" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="729 943 955 1110" data-label="Image"> </div> <p>ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม ทั้ง 3 คนเผ่า เขมร ลาว กูย ของจังหวัดสุรินทร์</p> <div data-bbox="605 1246 835 1406" data-label="Image"> </div>
--------------------------------	--

	 <p>ชุมชนมีบ้านพักโฮมสเตย์ ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 15 หลังไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสบรรยากาศความเรียบง่าย</p> <p>และชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีกิจกรรมฐานการเรียนรู้ของชุมชน 4 ฐานการเรียนรู้</p>
<p>2.องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม</p>	<p>ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือของผู้นำและประชาชนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือการองค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข</p>
<p>3. การบริหารจัดการ</p>	<p>การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยว และกลุ่มฐานการเรียนรู้ต่างๆ ของชุมชน</p>

	
4. การเรียนรู้	<p>ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีฐานการเรียนรู้กลุ่มอาชีพต่างๆในชุมชน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กลุ่มทอเสื่อกกและแปรรูปผลิตภัณฑ์ 2. กลุ่มทอผ้าไหม 3. กลุ่มจักสานไม้ไผ่และพลาสติก 4. กลุ่มขนมไทย

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนขออภิปรายผลตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนา สวนศรี, 2546) ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติคือ ลำห้วยสายเล็กๆ ที่ไหลมาจากลำห้วยทับทันผ่านเข้ามาในชุมชน โดยชุมชนใช้ลำห้วยแห่งนี้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน และมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ 3 ชนเผ่า เขมร ลาว กูย ของจังหวัดสุรินทร์ วัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงงานบุญประเพณีของชุมชนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างช้านาน สอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนที่ควรมีการวางแผนการจัดการ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีวิถีพึ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้เกิดความยั่งยืน สามารถสืบทอดถึงรุ่นลูกหลานได้ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

2. ศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของผู้นำและประชาชนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม ที่กล่าวว่า ชุมชนควรมีการระบุบทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่มไว้อย่างชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาการก้าวร้าวหน้าที่ของแต่ละกลุ่ม และนอกจากนี้ ชุมชนควรมีปราชญ์ชุมชนผู้มีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่จะสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

3. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยว และกลุ่มฐานการเรียนรู้ต่างๆ ของชุมชน โดยแต่ละกลุ่มมีการแบ่งหน้าที่การดำเนินงานของแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการบริหารจัดการโดยชุมชนที่กล่าวว่า ชุมชนควรมีกลไกในการทำงานโดยสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม มีการจัดตั้งกฎ กติกาการปฏิบัติร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวใน 5 ประการได้แก่ (1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว (2) ด้านการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (3) ด้านที่พักและการให้บริการต่างๆ (4) ด้านการพัฒนาสินค้าของที่ระลึก และ (5) ด้านการประชาสัมพันธ์

4. ด้านกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบกิจกรรมฐานการเรียนรู้ของชุมชน โดยกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนมีทั้งหมด 4 ฐานการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว โดยจะต้อง

สามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนให้แก่ นักท่องเที่ยวและมีการระดมความคิดเห็น การประเมิน และเปลี่ยนแปลงปรับปรุง การร่วมกันระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว เพื่อนำข้อคิดเห็นที่แลกเปลี่ยนร่วมกันมา พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านอ้อมแก้วให้มีคุณภาพ และสามารถตอบสนอง ต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง

จากการวิเคราะห์ศักยภาพโดยอาศัยแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 องค์ประกอบจะเห็นได้ว่า ชุมชนท่องเที่ยวบ้านอ้อมแก้วมี ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ไม่หลากหลาย โดยมีความโดดเด่นเฉพาะด้านธรรมชาติ การมีองค์กรกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนและการมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพที่ยังไม่ เข้มแข็งเท่าที่ควร การมีการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เข้มแข็ง การให้บริการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์และบ้านพักโฮมสเตย์ที่ยังไม่เพียงพอ การจำหน่ายสินค้าที่ระลึกที่ยังไม่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการมีสื่อ ประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และการมีกระบวนการเรียนรู้ที่ยังไม่เกิด การสร้างสรรค์และเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างเจ้าของชุมชนบ้านอ้อมแก้วและ นักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จะต้องได้รับการพัฒนา การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป โดยอาศัยแนวทางจากการสัมภาษณ์แบบไม่ เป็นทางการจากแกนนำของชุมชนบ้านอ้อมแก้วและปราชญ์ชุมชน พบว่า แนวทางใน การพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วที่เหมาะสมกับ บริบทของชุมชนควรประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

(3) แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านอ้อมแก้วที่เหมาะสม

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อม แก้วที่เหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพ การจัดการท่องเที่ยว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ของศิรินันท์ พงษ์ นิรันดร์ โอษฐ์ญา บัณฑิต และชัชชญา ยอดสุวรรณ (2559) ที่กล่าวว่า แนวทางใน

การพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน การกำหนดแนวปฏิบัติ การติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

(1) สร้างระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กลยุทธ์การชักชวนให้คนในชุมชนทั้งสามแห่งคือ บ้าน วัด และโรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการให้บริการทางด้านการท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน การกำหนดแนวปฏิบัติ การติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

(2) ขอความร่วมมือในการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ นักพัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสุรินทร์ หรือคณาจารย์หลักสูตรการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ตลอดจนผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วในด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ การพัฒนาทักษะการให้บริการต่างๆ การพัฒนาทักษะการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การพัฒนาสินค้าที่ระลึกของชุมชน และการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

(3) ส่งเสริมให้กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น การจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มอาชีพต่างๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกของชุมชนให้เป็นเอกลักษณ์ ตลอดจนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างทายาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้รองรับต่อไป

บทสรุป

ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นชุมชนการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ที่มีศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรนัก ซึ่งเห็นได้จากการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนการวิเคราะห์ตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้เห็นว่าชุมชนยังต้องมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติตามแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยต้องมีการวางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีวิถียั่งยืนและใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและปลูกฝังการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน มีการระบุบทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่มไว้อย่างชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาการแทรกแซงหน้าที่ของแต่ละกลุ่ม มีปราชญ์ชุมชนผู้มีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนที่จะสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง และชุมชนจะต้องสามารถเชื่อมโยงการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน โดยมีการบริหารจัดการอย่างเป็นธรรม มีการจัดตั้งกฎ กติการ่วมกันในชุมชน และชุมชนจะต้องสามารถสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนแก่นักท่องเที่ยวได้ และต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นร่วมกันเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไปในอนาคต นอกจากนี้การขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้ของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างยั่งยืนสืบไป

รายการอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2559). สถิตินักท่องเที่ยว. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://61.19.236.136:8090/dotr/statistic_compare.php สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560.
- กรมการท่องเที่ยว. (2560). มาตรฐานการท่องเที่ยวที่พึงสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (HOMESTAY). [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.homestaythai.net/Homepages/ReadPage/2> สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2560.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดสุรินทร์. (2558). **ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์.** (ม.ป.ท.).
- นิตา ชัชกุล. (2555). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ปวีรบรรต สมนึก. (2561). **รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนข้ามพื้นที่ระหว่างชุมชนบ้านทรายมูล และชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบึงนาราง จังหวัดอุบลราชธานี.** อุบลราชธานี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- พจนา สวนศรี. (2546). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.** กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์, โอชัยญา บัวธรรม และชัชชญา ยอดสุวรรณ. (2559). “แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา”. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการมหาวิทยาลัยขอนแก่น.** 9,1 (ม.ค. - มิ.ย.).

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2548). **คู่มือการท่องเที่ยวโดยชุมชนและบ้านพักโฮมสเตย์**. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

สินธุ์ สโรบล. (2546). **การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ**. โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค. เชียงใหม่: วนิดา เพรส.

สุถี เสรีศรี. (2557). **แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2559). **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**.

[ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.trf.or.th/>. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2559.

องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข. (2561). **ข้อมูลชุมชนบ้านอ้อมแก้ว**. [ออนไลน์]

แหล่งที่มา : <http://www.srisooksrinarong.go.th>. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561.